

*Стацюк Р. В.,**старший викладач кафедри східних мов
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України*

КАТЕГОРІЯ МНОЖИНИ В АРАБСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню граматичної категорії множини в арабській мові на прикладі військової термінології. Вибір у якості матеріалу власне військової термінології (214 термінів) обумовлений тим, що дана терміносфера розвивається доволі динамічно, і тому відбиває усі зміни, що відбуваються у мовному середовищі. У результаті аналізу даного пласта термінології, окрім традиційно визнаних усіма вченими типів множини (правильної та ламаної), нам вдалося виокремити та дослідити ламану одновідмінкову множину, що не змінюється за відмінками, однак втрачає кінцевий танвінний оголос при вживанні в означеному стані. У процесі дослідження особливостей функціонування множини в арабській мові, зокрема при утворенні словосполучень, встановлено, що терміни у формі правильної множини чоловічого роду, виступаючи першим членом ізафетної конструкції, втрачають кінцеву літеру َ . На основі проведеного експерименту ми виділили три пари моделей, які виявилися продуктивними при утворенні двох множин від одного терміна та довели, що термінів, обидві множини яких утворені за моделями правильної множини жіночого роду, правильної множини чоловічого роду та ламаної двовідмінкової множини чоловічого роду та ламаної двовідмінкової множини жіночого роду в арабській мові не існує. За результатами дослідження нами складено рейтинг множин: I місце – правильна множина жіночого роду (29,3%), II місце – ламана двовідмінкова множина (25,6%), III місце – ламана тривідмінкова множина (24,2%), IV місце – правильна множина чоловічого роду (16,7%), V місце – ламана одновідмінкова множина (4,2%). У процесі аналізу ламаної множини ми визначили найпродуктивніші моделі утворення для кожного з її видів: مَفَاعٌ، فَعَالٌ، فَعَالًا (ламана одновідмінкова множина); فَعَالٌ، فَعَالٌ، فَعَالٌ (ламана двовідмінкова множина); فَعَالٌ، فَعَالٌ، فَعَالٌ (ламана тривідмінкова множина). Також, завдяки проведеному експерименту, нам вдалося встановити моделі, за якими утворює множину кожна частина арабської мови: іменники; масдари; активні та пасивні дієприкметники; субстантивовані прикметники; імена, що позначають конкретні предмети; імена діючого; імена місця та часу дії; імена знарядь та інструментів; іменомовні запозичення.

Ключові слова: арабська мова, військова термінологія, правильна множина, ламана множина.

Постановка проблеми. Питання щодо утворення та функціонування граматичної категорії множини в арабській мові по-

сідають провідне місце серед сучасних лінгвістичних досліджень. Як показало опрацювання наукової літератури, у цій сфері немає не лише однастайності, а й зберігаються розбіжності як в теоретичних положеннях, так і в методологічних підходах. Відсутність комплексного дослідження категорії множини, а також чітких критеріїв її розмежування за способами утворення викликає серед науковців безліч дискусій. Насамперед це обумовлено тим, що більшість лінгвістів намагається дослідити лише окремі аспекти даної категорії, а не розглянути її як єдине функціональне ціле. Очевидно, що вивчення особливостей функціонування множини в арабській мові потребує більш комплексного підходу і має бути здійснене на прикладі конкретної термінології. Враховуючи той факт, що військовий пласт термінології в даний час розвивається найдинамічніше у всіх мовах, дослідження граматичної категорії множини на матеріалі даної термінології надасть можливість отримати більш коректні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія множини в арабській мові привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. Серед українських філологів на особливу увагу заслуговують праці К. Ю. Бурика [1; 2] та О. О. Хамрая [3], присвячені вивченню моделей ламаної двовідмінкової множини з метою їх співвіднесення з архайчними іменними класами. Однак зарубіжні вчені воліють не розмежовувати ламану множину на двовідмінкову та тривідмінкову, а намагаються розглядати це питання в комплексі. О. М. ас-Сауді [4], досліджуючи ламану множину в арабській мові, насамперед ставить перед собою завдання визначити фонологічні зміни, що відбуваються при утворенні даного виду множини, а також окреслити її лінгвістичні аспекти з погляду синтаксису, фонетики та фонології. Л. Г. Доуді-Гестерберг і Дж. Б. П'єррехумберт [5], займаючись узагальненням ламаної множини імен на основі обчислювального аналізу пар однини та множини, розробили контекстну модель визначення форми множини від будь-якої заданої форми однини. М. Джарра, Дж. Абд аль-Азіз та Л. аль-Хаваджі [6] у своїй науковій розвідці проаналізували особливості утворення та функціонування ламаної множини в йорданському діалекті арабської мови. Праці А. Хімми і Р. Вах'юді [7] та М. А. Дж. Каміля [8] присвячені дослідженню

множини в арабській та англійській мовах з погляду контрастивної лінгвістики. Основна увага при цьому зосереджена на порівнянні морфологічного процесу словотворення даної граматичної категорії в обох мовах.

Мета статті полягає у здійсненні комплексного аналізу категорії множини в арабській мові з точки зору особливостей утворення і функціонування, розробці рейтингу різних видів множини за їх продуктивністю та дослідженні частин арабської мови у контексті утворення ними множини за тією чи іншою моделлю.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до традиційного тлумачення категорія множини в арабській мові поділяється на два види: правильну та неправильну (ламану). Правильна множина, у свою чергу, залежно від роду, поділяється на правильну множину чоловічого роду та правильну множину жіночого роду. Ламана ж множина поділяється на одновідмінкову, двовідмінкову та тривідмінкову, залежно від кінцевого оголосу.

Вищезазначене твердження ще раз доводить, що категорія множини є однією із найбільш проблемних граматичних категорій у процесі вивчення арабської мови носіями [8, с. 65].

Правильна множина жіночого роду, за загальним правилом, утворюється від імен (іменників, дієприкметників, масдарів) жіночого роду шляхом заміни кінцевої літери «ة» (та-марбути) на «ات» (аліф і та-мафтуху).

Правильна множина жіночого роду – двовідмінкова, тому що при позначенні родового та знахідного відмінків використовується однакова форма, що змінюється лише залежно від стану: /غَوَاصَاتُ/ غَوَاصَةٌ «підводний човен»: 1) неозначений стан: Н.в.: غَوَاصَاتُ, Р.в.: غَوَاصَاتٍ, Зн.в.: غَوَاصَاتٍ; 2) означений стан: Н.в.: الرِّصَاصَاتُ, Р.в.: الرِّصَاصَاتِ, Зн.в.: الرِّصَاصَاتِ; «куля»: 1) неозначений стан: Н.в.: الرِّصَاصَاتُ, Р.в.: الرِّصَاصَاتِ, Зн.в.: الرِّصَاصَاتِ; «танк»: 1) неозначений стан: Н.в.: دَبَابَاتُ, Р.в.: دَبَابَاتٍ, Зн.в.: دَبَابَاتٍ; 2) означений стан: Н.в.: الدَّبَابَاتُ, Р.в.: الدَّبَابَاتِ, Зн.в.: الدَّبَابَاتِ.

Слід також запам'ятати, що ні оголос «َ» (фатха), ні оголос «ِ» (танвін фатха) ніколи не можуть вживатися у якості кінцевого при утворенні правильної множини жіночого роду.

Прикладами утворення правильної множини жіночого роду від іменників у військовій термінології арабської мови є: وَحْدَةٌ «підрозділ, частина»; وَحْدَاتٌ «антитерористичні підрозділи», وَحْدَاتٌ مُدْرَعَةٌ «бронетанкові підрозділи»; دُورِيَّةٌ «головні дозори», دُورِيَّاتٌ رَيْسِيَّةٌ «бойові розвідувальні дозори»; غُبُوتٌ «заряд, набій»; غُبُوتٌ نَاسِفَةٌ «саморобні вибухові пристрої». Щодо масдарів (віддієслівних іменників, що слугують для позначення дії або процесу), то у цьому випадку насамперед йдеться про масдари III породи жіночого роду: مُنَاوِرَةٌ /مُنَاوِرَاتٌ «маневр»; قِيَادَةُ الْمُنَاوِرَاتِ «управління маневрами», «військово-морські маневри». Правильна множина жіночого роду утворюється від дієприкметників як активного, так і пасивного стану: قَانِذِقَاتٌ /قَانِذِقَةٌ «бомбардувальник» (акт. дієпр. I пор.): قَانِذِقَاتٌ بَعِيدَةُ الْمَدَى «міжконтинентальні бомбардувальники»; قَانِذِقَاتٌ قَصِيرَةُ الْمَدَى «есмінці», مُدْمِرَاتٌ /مُدْمِرَاتٌ «торпедні есмінці»,

مُدْمِرَاتٌ صَوَارِيحُ مُوجَهَةٌ «есмінці з керованим ракетним озброєнням»; مُقَاتِلَةٌ /مُقَاتِلَاتٌ «винищувач» (акт. дієпр. III пор.): مُقَاتِلَاتٌ «винищувачі-перехоплювачі», مُقَاتِلَاتٌ نَقَائِلٌ «реактивні винищувачі»; مَجْمُوعَةٌ /مَجْمُوعَاتٌ «група, угруповання» (пас. дієпр. I пор.): مَجْمُوعَاتُ الْمَطَارِدَةِ «винищувальні авіаційні групи», مَجْمُوعَاتُ الْمِدْفَعِيَّةِ «артилерійські групи»; مُدْرَعَةٌ /مُدْرَعَاتٌ «бронетранспортер» (пас. дієпр. II пор.): مُدْرَعَاتٌ ثَقِيلَةٌ «важкі бронетранспортери», مُدْرَعَاتٌ خَفِيفَةٌ «легкі бронетранспортери».

Однак утворення правильної множини жіночого роду має певні особливості, про які більшість дослідників не зазначає. Доволі велика кількість масдарів чоловічого роду у результаті їх субстантивзації (переходу до класу «іменника») у подальшому утворюють множину за моделлю правильної множини жіночого роду не шляхом заміни кінцевої «ة» (та-марбути), а за допомогою додавання «ات» (аліф і та-мафтуху) до закінчення масдара. Серед субстантивованих віддієслівних іменників, що функціонують у військовій термінології арабської мови і утворюють категорію множини за моделлю правильної множини жіночого роду переважають масдари VIII породи: اِعْتِدَاءٌ /اِعْتِدَاءَاتٌ «напад»; اِحْتِكَائٌ /اِحْتِكَائَاتٌ «терористичні напади», اِحْتِكَائٌ عَيْفَةٌ «сутичка»; اِحْتِيَالٌ /اِحْتِيَالَاتٌ «вбивство (як терористичний акт)»; اِحْتِيَالَاتٌ جَمَاعِيَّةٌ «масові вбивства»; масдари II породи: تَفْجِيرَاتٌ نُوَوِيَّةٌ «ядерні вибухи», تَفْجِيرَاتٌ تَهْدِيدِيَّةٌ «загроза»; صَارُوحِيَّةٌ تَهْدِيدِيَّةٌ «ракетні загрози», تَشْكِيْلَاتٌ /تَشْكِيْلَاتٌ «основні бойові з'єднання»; عِقَابَاتٌ /عِقَابَاتٌ «покарання»; عِقَابَاتٌ عَيْفَةٌ «жорстокі покарання», صِرَاعٌ /صِرَاعَاتٌ «конфлікт, протиріччя»; صِرَاعَاتٌ ذَخِيَّةٌ مُسَلَّحَةٌ «внутрішні збройні конфлікти».

Існують також і випадки, коли при утворенні правильної множини жіночого роду відбувається чергування оголосів: «ُ» (сукун), що стоїть над другою кореневою літерою в однині замінюється на «َ» (фатху) при утворенні множини. Наприклад: اَنْزَلَ صَرَيبَاتٍ قَوِيَّةً بِالْعَدُوِّ «наносити потужні удари по противнику», حَسَوَاتٌ /حَسَوَاتٌ «заряд, набій»; حَسَوَاتٌ هَجْمَةٌ /هَجْمَاتٌ «атака, напад»; هَجْمَاتٌ اِنْتِحَارِيَّةٌ «атаки терористів-смертників».

Необхідно також наголосити і на тому, що слова у формі правильної множини жіночого роду найчастіше піддаються лексикалізації, тобто набувають самостійного лексичного значення, що відрізняється від значення зліченної множини подібних предметів. Наприклад, активний дієприкметник V породи مُتَفَجِّرَاتٌ /مُتَفَجِّرَاتٌ має значення «1. вибухаючий; 2. підривний», однак лексикалізована форма множини цього дієприкметника слугує для позначення родової сукупності однорідних предметів, уживана у значенні «вибухові речовини; вибухівка»: شَحْنَةٌ «заряд вибухівки». Пасивний дієприкметник II породи مُدْحَرَاتٌ /مُدْحَرَاتٌ означає «той, кого зберігають або відкладають про запас», проте лексикалізована форма множини стає військовим терміном зі значенням «боєприпаси»: مُدْحَرَاتٌ كَاشِفَةٌ «трабуючі боєприпаси». Масдар III породи دِفَاعٌ /دِفَاعَاتٌ має значення «1. захист; 2. оборона» при утворенні форми множини отримує нове значення «оборонні споруди»: دِفَاعَاتٌ سَاحِلِيَّةٌ «берегові оборонні споруди».

Зазвичай правильна множина чоловічого роду утворюється від імен чоловічого роду, що позначають певний рід діяльності

чи вид зайнятості, шляхом додавання закінчень «وَنَ» або «يَنَ» залежно від відмінка. Правильна множина чоловічого роду теж двовідмінкова, тому що при утворенні родового та знахідного відмінків використовуються однакові закінчення.

Утворення правильної множини чоловічого роду жодним чином не залежить від стану імені: *مُقَاتِلُونَ/مُقَاتِلِينَ* «боєць, бойовик, воїн»: 1) неозначений стан: Н.в.: *مُقَاتِلُونَ*, Р.в.: *مُقَاتِلِينَ*, Зн.в.: *مُقَاتِلِينَ*; 2) означений стан: Н.в.: *الْمُقَاتِلُونَ*, Р.в.: *الْمُقَاتِلِينَ*, Зн.в.: *الْمُقَاتِلِينَ*; *مُتَشَدِّدُونَ* «екстреміст»: 1) неозначений стан: Н.в.: *مُتَشَدِّدُونَ*, Р.в.: *مُتَشَدِّدِينَ*, Зн.в.: *مُتَشَدِّدِينَ*; 2) означений стан: Н.в.: *الْمُتَشَدِّدُونَ*, Р.в.: *الْمُتَشَدِّدِينَ*, Зн.в.: *الْمُتَشَدِّدِينَ*; *إِخْتِطَاطِيُّونَ* «резервіст»: 1) неозначений стан: Н.в.: *إِخْتِطَاطِيُّونَ*, Р.в.: *إِخْتِطَاطِيِّينَ*, Зн.в.: *إِخْتِطَاطِيِّينَ*; 2) означений стан: Н.в.: *الإِخْتِطَاطِيُّونَ*, Р.в.: *الإِخْتِطَاطِيِّينَ*, Зн.в.: *الإِخْتِطَاطِيِّينَ*.

Проте слід звернути особливу увагу на функціонування вищезазначених термінів, зокрема, при утворенні неузгодженого словосполучення, оскільки ім'я у формі правильної множини чоловічого роду, виступаючи першим членом ідафи, втрачає кінцеву літеру «نَ» після довгих приголосних літер «و» і «ي»: *قِيَادِيَّوْنَ* «командувач»: «командувачі сил оборони» (Н.в.: *قِيَادِيَّوْنَ* / *قِيَادِيَّوْنَ*); *مَالِيَّوْنَ* «заряджаючий»: «заряджаючі протитанкових гармат» (Н.в.: *مَالِيَّوْنَ* / *مَالِيَّوْنَ*); *مُنْتَرِعِيَّوْنَ* «ватажок»: «ватажки Хамасу» (Н.в.: *مُنْتَرِعِيَّوْنَ* / *مُنْتَرِعِيَّوْنَ*); *مُحَارِبِيَّوْنَ* «бойці батальйону «Азов»» (Н.в.: *مُحَارِبِيَّوْنَ* / *مُحَارِبِيَّوْنَ*); *مُنْتَبِئِيَّوْنَ* «навідники реактивної артилерії»: «навідники реактивної артилерії» (Н.в.: *مُنْتَبِئِيَّوْنَ* / *مُنْتَبِئِيَّوْنَ*); *مُنْتَفِعِيَّوْنَ* «зніщувачі цілей»: «зніщувачі цілей» (Н.в.: *مُنْتَفِعِيَّوْنَ* / *مُنْتَفِعِيَّوْنَ*).

А. Хімма та Р. Вах'юдї зазначають, що правильна множина чоловічого роду утворюється від іменників та прикметників [7, с. 76–77]. Однак ми додатково виділили ще дієприкметники, масдари та імена діючого, утворені за моделлю *فَعَالٌ*.

Серед дієприкметників, що утворюють множину за цим видом переважають активні дієприкметники різних порід: *لَاجِيٌّ* «біженець» (акт. дієпр. I пор.): *لَاجِيٌّ* / *لَاجِيٌّ* «українські біженці»; *مُخْرَبٌ* «диверсант» (акт. дієпр. II пор.): *مُخْرَبٌ* / *مُخْرَبٌ* «диверсанти противника»; *مُدْرِبٌ* «військовий інструктор» (акт. дієпр. II пор.): *مُدْرِبٌ* / *مُدْرِبٌ* «військові інструктори»; *مُدْرِبُ كِتَابَةِ الْمَشَاةِ* «інструктори піхотного батальйону»; *مُهَاجِمٌ* «атакувальник» (акт. дієпр. III пор.): *مُهَاجِمٌ* / *مُهَاجِمٌ* «атакувальники»; *مُهَاجِمُونَ مُوقِفُونَ* «затримані атакуючі»; *مُتَطَرِفٌ* «екстреміст» (акт. дієпр. V пор.): *مُتَطَرِفٌ* / *مُتَطَرِفٌ* «екстреміст»; *مُنْتَرِعٌ* «ватажок» (акт. дієпр. V пор.): *مُنْتَرِعٌ* / *مُنْتَرِعٌ* «ватажки терористичних угруповань»; *مُنْتَقِلٌ* «терорист-смертник» (акт. дієпр. VIII пор.): *مُنْتَقِلٌ* / *مُنْتَقِلٌ* «терорист-смертник»; *مُنْتَقِلٌ بِالْمُنْتَقِلِينَ* «знищення цілей терористами-смертниками»; *مُهَاجِمَاتُ الْمُنْتَقِلِينَ* «атаки терористів-смертників». Як показало проведене дослідження, правильна множина чоловічого роду найчастіше утворюється від пасивних дієприкметників I та II породи: *مَقْتُولٌ/مَقْتُولُونَ* «вбитий, загиблий» (пас. дієпр. I пор.): *مَقْتُولٌ* / *مَقْتُولُونَ* «загиблі в результаті атаки безпілотників»; *مَجْتَنِدٌ/مَجْتَنِدُونَ* «новобранець, призовник» (пас. дієпр. II пор.): *مَجْتَنِدٌ* / *مَجْتَنِدُونَ* «підготовка новобранців»; *مُجَنَّدُو الْقَوَاتِ الْمُسَلَّحَةِ الْوَكْرَانِيَّةِ* «новобранці ЗСУ».

Доволі часто у військовій термінології арабської мови правильна множина чоловічого роду утворюється від субстантивованих прикметників, які, перейшовши до класу іменника, почали позначати не ознаку предмета, а сам предмет: *فِدَائِيٌّ/فِدَائِيَّوْنَ* «1. партизанський; 2. партизан»; *إِتْحَارِيٌّ/إِتْحَارِيَّوْنَ* «1. самогубний; 2. терорист-смертник»; *إِتْحَارِيٌّ مُقْتُولٌ* «знищені (вбиті) терористи смертники»; *عَسْكَرِيٌّ/عَسْكَرِيَّوْنَ* «1. військовий; 2. військовослужбовець, солдат»; *عَسْكَرِيٌّ إِسْرَائِيلِيٌّ* «ізраїльські солдати».

Існують також випадки утворення правильної множини чоловічого роду від імені діючого, утвореного за моделлю *فَعَالٌ*: *طَيَّارٌ/طَيَّارُونَ* «льотчик»: *طَيَّارُونَ قَادِفَاتٍ مُقَاتِلَةٍ* «льотчики винищувально-бомбардувальної авіації»; *طَيَّارُونَ طَيْرَانَ الْأَسْطُولِ* «льотчики авіації ВМС»; *قَتَّاصٌ/قَتَّاصُونَ* «снайпер»: *قَتَّاصُونَ خِدْمَةَ أَمْنِ الْوَكْرَانِيَّةِ* «снайпери СБУ»; *الْقَنَّاصِينَ حَرْبٌ* «війна снайперів».

Ламана множина – це спосіб утворення множини шляхом внутрішньої, переважно голосної флексії. В арабській мові для вираження множини одночасно з внутрішньою флексією у низці випадків використовується й зовнішня афіксація [2, с. 26]. Таким чином, ламаною вважається множина імені, утворена не шляхом додавання закінчення, а шляхом переформування морфологічної структури твірної основи.

Даний вид множини в арабській мові є доволі продуктивним. Так, О. М. ас-Сауді, досліджуючи ламану множину зазначав, що вона є настільки універсальною, що утворюється як від живих осіб, так і від предметів та налічує аж 27 моделей [4, с. 23]. Займаючись узагальненням арабської множини імен, Л. Г. Дуді-Гестерберг і Дж. Б. П'єррехумберт виділили 31 модель, наголосивши, що, за їх підрахунками, 41% усіх імен арабської мови утворюють множину за моделями ламаної множини [5, с. 1268–1269].

Відомо, що зараз між моделлю однини та моделлю її ламаної множини майже не спостерігається закономірної кореляції. Відстежити синхронний стан семантико-граматичних зв'язків для кожної моделі практично неможливо, адже домінуючі семантичні детермінанти з часом змінювалися [2, с. 26; 3, с. 154].

Вивчаючи можливості співвіднесення моделей ламаної множини з іменними класами, О. О. Хамрай наголошував «якщо припустити, що та чи інша модель виникла за умов широкого використання субстантивів ще до того, як вони були перегруповані на активні та інактивні іменні класи, можна зробити висновки щодо особливостей функціонування конкретної моделі словотворення» [2, с. 26; 3, с. 154].

Займаючись дослідженням військової термінології арабської мови, ми проаналізували три види ламаної множини: одновідмінкову, двовідмінкову та тривідмінкову.

Імена у формі ламаної одновідмінкової множини фактично не змінюються, тобто мають однакову модель для називного, родового та знахідного відмінків. Однак, деякі моделі ламаної

одновідмінкової множини все ж зазнають певних змін, вживаючись в означеному стані: وَصَايَا / وَصَايَا «наказ»: 1) неозначений стан: Н.в.: وَصَايَا, Р.в.: وَصَايَا, Зн.в.: وَصَايَا; 2) означений стан: Н.в.: الْوَصَايَا, Р.в.: الْوَصَايَا, Зн.в.: الْوَصَايَا; 3) «притулок»: 1) неозначений стан: Н.в.: مَأْوٍ, Р.в.: مَأْوٍ, Зн.в.: مَأْوٍ; 2) означений стан: Н.в.: الْمَأْوِي, Р.в.: الْمَأْوِي, Зн.в.: الْمَأْوِي; 4) «сила, міць»: 1) неозначений стан: Н.в.: قُوَى, Р.в.: قُوَى, Зн.в.: قُوَى; 2) означений стан: Н.в.: الْقُوَى, Р.в.: الْقُوَى, Зн.в.: الْقُوَى; 5) «поранений»: 1) неозначений стан: Н.в.: جَرْحَى, Р.в.: جَرْحَى, Зн.в.: جَرْحَى; 2) означений стан: Н.в.: الْجَرْحَى, Р.в.: الْجَرْحَى, Зн.в.: الْجَرْحَى.

Як можна побачити із вищенаведених прикладів, вживаючись в означеному стані, імена у формі одновідмінкової множини втрачають танвінне закінчення, а при заміні однієї із кінцевих «ي» (танвінних кяср) з'являється додаткова літера «ي» (яун).

У військовій термінології арабської мови найпродуктивнішими виявилися наступні моделі одновідмінкової множини: فَعَالًا، فَعَالِي، مَفَاعٍ.

За моделлю «فَعَالًا» найчастіше утворюють множину військових термінів, які являють собою імена, що позначають конкретні предмети: модель «شَطِيئَةٌ / شَطَايَا / فَعِيْلَةٌ» «осколок»: دَانَةٌ شَدِيدَةٌ شَطَايَا الْقُنْبَلِيَّةِ الْمُضَادَّةِ «осколково-фугасний снаряд»; الإِنْجَارُ دَاثٌ شَطَايَا لِلْأَشْخَاصِ «осколки протипіхотної гранати».

Серед військових термінів, що утворюють множину за моделлю «فَعَالِي» переважають імена діючого: модель «فَعِيلٌ» قَتِيلٌ خَلَالَ حُرُوجِ قَتْلَى خَلَالَ حُرُوجِ قَتْلَى «вбитий»; الْقَتْلَى السَّلْمِيُّونَ «вбиті мирні жителі»; قَتْلَى خَلَالَ حُرُوجِ قَتْلَى «вбиті під час терористичної атаки».

За моделлю «مَفَاعٍ» зазвичай утворюють множину термінів, що являють собою імена місця та часу дії: модель «مَفْعَلِي» مَرَامِي الدَّبَابَاتِ «танкові полігони», مَرَامِي الدَّبَابَاتِ «полігон»; مَرَامِي الدَّبَابَاتِ «полігони для випробування ядерної зброї».

Імена, які у неозначеному стані не мають «танвіна» та розрізняють лише два відмінки, у вітчизняній арабістиці традиційно називають «двовідмінковими» [1, с. 3]. Отже, ламаною двовідмінковою вважається множина імені, кінцевим оголосом якого у називному відмінку неозначеного стану виступає «ة» (дамма).

Особливість даного типу множини полягає у тому, що при відмінюванні у родовому та знахідному відмінках неозначеного стану кінцевий оголос змінюється на «ة» (фатху), однак в означеному стані (шляхом додавання означеного артикля ال, або присвійного займенника) будь-яка ламана двовідмінкова множина стає тривідмінковою: رَعِيمٌ رُعَيْمٌ «бригадний генерал; полковник»: 1) неозначений стан: Н.в.: رُعْمَاءُ, Р.в.: رُعْمَاءُ, Зн.в.: رُعْمَاءُ; 2) означений стан: Н.в.: الرُّعْمَاءُ, Р.в.: الرُّعْمَاءُ, Зн.в.: الرُّعْمَاءُ; 3) «бомба»: 1) неозначений стан: Н.в.: قُنَابِلٌ, Р.в.: قُنَابِلٌ, Зн.в.: قُنَابِلٌ; 2) означений стан: 1) Н.в.: الْقُنَابِلُ, Р.в.: الْقُنَابِلُ, Зн.в.: الْقُنَابِلُ; 2) Н.в.: طَلَائِلٌ «передовий загін»: 1) неозначений стан: Н.в.: طَلَائِلٌ, Р.в.: طَلَائِلٌ, Зн.в.: طَلَائِلٌ; 2) означений стан: Н.в.: الطَّلَائِلُ, Р.в.: الطَّلَائِلُ, Зн.в.: الطَّلَائِلُ.

З-поміж досліджених термінологічних найпродуктивнішими виявилися наступні моделі ламаної двовідмінкової множини: فَعَالًا، فَعَالِي، فَعَالِي.

Серед термінів, що утворюють множину за моделлю «فَعَالِي» слід виділити:

1) імена, що позначають конкретні предмети: модель «أَمْرٌ / أَمْرٌ / أَمْرٌ» «наказ, розпорядження»; «команди на ведення вогню»; الْأَمْرُ الرَّسْمِيُّ «офіційні розпорядження»; модель «خَسَارَةٌ / خَسَارَةٌ / خَسَارَةٌ» «втрата»; خَسَارَاتُ الْعَدُوِّ «втрати противника»; تَكْبِيدُ خَسَارَاتٍ فَاصِدَةٍ «завдання серйозних (тяжких) втрат»; модель «صَمَامَةٌ / صَمَامَةٌ / صَمَامَةٌ» «підричник»; صَمَامَاتُ رَمِّيَّةٍ «дистанційні підричники»; صَمَامَاتُ قَدَائِفِ ثَائِبَةٍ «підричники броньованих снарядів»;

2) імена місця та часу дії: модель «مَرَابِضٌ / مَرَابِضٌ / مَرَابِضٌ» «позиція»; مَرَابِضُ النَّيْرَانِ الْمَقْفُولَةُ «закриті позиції для ведення вогню»; مَرَابِضُ أَمَامِيَّةٍ «передові позиції»; модель «مَلْجَأٌ / مَلْجَأٌ / مَلْجَأٌ» «укриття, бомбосховище»; مَلْجَأِي سَرِيْعَةُ الْإِنشَاءِ «бліндажі»; مَوَاضِعُ مَلْجَأِي «укриття оборонних позицій»;

3) імена знарядь та інструментів: модель «مَدْفَعٌ / مَدْفَعٌ / مَدْفَعٌ» «гармата»; مَدْفَعَاتُ خَفِيْفَةٌ مُضَادَّةٌ لِلطَّائِرَاتِ «малокаліберні зенітні гармати»; مَدْفَعَاتُ الدَّبَابَاتِ «танкові гармати»;

4) імена діючого: модель «فَصَائِلٌ / فَصَائِلٌ / فَصَائِلٌ» «взвод»; فَصَائِلُ التَّأْمِينِ الْقَيِّ «вводи технічного забезпечення»; فَصَائِلُ مَسَاهَةِ الْيَبَةِ «мотопіхотні взводи»;

5) імена, що позначають місце постійної або повторюваної дії: модель «مَسَلْحَةٌ / مَسَلْحَةٌ / مَسَلْحَةٌ» «арсенал»; مَسَلْحَاتُ نَوَوِيَّةٍ «ядерні арсенали»; مَسَلْحَاتُ السَّلَاحِ النَّارِي «арсенали вогнепальної зброї»;

6) активні дієприкметники I породи (як чоловічого, так і жіночого роду): модель «فَارِبٌ / فَارِبٌ / فَارِبٌ» «катер»; فَارِبَاتُ الْفَوَاتِ «катери ВМС»; «швидкісні ракетні катери»; модель «طَوَائِفٌ / طَوَائِفٌ / طَوَائِفٌ» «екіпаж»; طَوَائِفُ عَرَبَاتِ الْقِتَالِ «екіпажі бойових машин реактивної артилерії»; طَوَائِفُ مَجْمُوعَةِ الْمُطَارِدَةِ «екіпажі винищувальної авіаційної групи»;

7) іншомовні запозичення: خَنْدَقٌ / خَنْدَقٌ / خَنْدَقٌ «рів, окоп, траншея» (перська); مَضَادَّةٌ لِلدَّبَابَاتِ خَنْدَاقِي «протитанкові рови».

Серед військових термінів арабської мови, що утворюють множину за моделлю «فَعَالِي» слід виділити:

1) імена знарядь та інструментів: модель «مَغَالِقٌ / مَغَالِقٌ / مَغَالِقٌ» «затвор»; مَغَالِقُ دَوَارَةِ مَغَالِقِي «поршневі затвори»; مَنَظَرٌ / مَنَظَرٌ / مَنَظَرٌ «бінокль»; مَنَظَرِي «польові біноклі»;

2) пасивні дієприкметники I породи: модель «مَقْدِفٌ / مَقْدِفٌ / مَقْدِفٌ» «протитанкові керовані снаряди»; مَقْدِيفَاتُ مَضَادَّةٌ لِلدَّبَابَاتِ «освітлювальні снаряди»;

3) іншомовні запозичення: أُسْطُولٌ / أُسْطُولٌ / أُسْطُولٌ «флот» (грецька); أُسْطُولِي «підводні флоти»; جَاسُوسٌ / جَاسُوسٌ / جَاسُوسٌ «шпигун» (арамейська); جَاسُوسَاتُ أُجْنَبِيَّةٍ «іноземні шпигуни»; خَرَّاطِيْشٌ / خَرَّاطِيْشٌ / خَرَّاطِيْشٌ «патрон» (перська); خَرَّاطِيْشَاتُ صَامِيَّةٍ «холості патрони»; هَوَائِيٌّ / هَوَائِيٌّ / هَوَائِيٌّ «міномет» (перська); هَوَائِيٌّ مَحْمُولَةٌ «переносні міномети».

За моделлю «فَعَالَةٌ» у військовій термінології утворюється ламана двовідмінкова множина від імен діючого (модель «فَعِيلٌ»): رَقِيْبٌ / رَقِيْبٌ / رَقِيْبٌ «сержант»; الفَصِيْلَةُ رَقِيْبَاءُ «сержанти взводу»; «генерал-лейтенант»; فَرِيْقٌ / فَرِيْقٌ / فَرِيْقٌ «генерал-лейтенанти збройних сил»; رُوْسَاءُ / رُوْسَاءُ / رُوْسَاءُ «начальник»; رُوْسَاءَاتُ الْإِسْتِخْبَارَاتِ الْأَجْنَبِيَّةِ «начальники іноземних розвідок».

Ламаною тривідмінковою вважається множина імені, кінцевим оголосом якого в називному відмінку неозначеного стану виступає «ة» (танвін дамма). Даний тип множини, залежно від

відмінку та стану, змінює кінцеві оголоси наступним чином:
 /رُئِبَ/ «звання»: 1) неозначений стан: Н.в.: رُئِبٌ, Р.в.: رُئِبٌ, Зн.в.: رُئِبًا; 2) означений стан: Н.в.: الرُّئِبُ, Р.в.: الرُّئِبُ, Зн.в.: الرُّئِبُ;
 /طَرَّاقٌ/ «курок»: 1) неозначений стан: Н.в.: طَرَّاقٌ, Р.в.: طَرَّاقٌ, Зн.в.: طَرَّاقًا; 2) означений стан: Н.в.: الطَّرَّاقُ, Р.в.: الطَّرَّاقُ, Зн.в.: الطَّرَّاقُ;
 /دُرُوعٌ/ «щит, броня»: 1) неозначений стан: Н.в.: دُرُوعٌ, Р.в.: دُرُوعٌ, Зн.в.: دُرُوعًا; 2) означений стан: Н.в.: الدُّرُوعُ, Р.в.: الدُّرُوعُ, Зн.в.: الدُّرُوعُ.

Найпродуктивнішими моделями утворення ламаної тривідмінкової множини при дослідженні військової термінології арабської мови виявилися наступні: **فُعُولٌ**, **أَفْعَلَةٌ**, **فُعَالٌ**, **فُعَالٌ**, **فُعَالٌ**.

Серед термінів, що утворюють множини за моделлю «أَفْعَالٌ» слід виділити:

1) імена, що позначають конкретні предмети: модель «فُعُولٌ»: **جُنُبٌ/أَجْنَابٌ** «фланг»: **هَجَمَ عَلَى أَجْنَابِ الْعَدُوِّ** «атакувати фланги противника», **أَجْنَابُ الدِّفَاعِ الْمُحْتَلَّةُ** «зайняті фланги оборони»; модель «فُعَالٌ»: **أَلْعَامٌ** «міна»: **الْعَامُ صِدَّ الْمُنَاةِ** «протипіхотні міни», **الْأَلْعَامُ** «мінний розкладач»; модель «فُعَالٌ»: **أَسْرَابٌ** «ескадрилья»: **أَسْرَابُ الْإِسْتِطْلَاعِ** «ескадрильї сил безпеки», **أَسْرَابُ قُوَاتِ الدِّفَاعِ** «ескадрильї тактичної авіації»; модель «فُعَالٌ»: **أَرْتَالٌ/أَرْتَالٌ** «колона»: **أَرْتَالُ الْمُعَدَّاتِ الْعَسْكَرِيَّةِ** «колона військової техніки», **أَرْتَالُ الْعَدُوِّ الْمُضْمَرَّةِ** «знищені колони ворога»;

2) імена діючого: модель «فُعِيلٌ»: **أَنْصَارٌ/أَنْصَارٌ** «партизан»: **أَنْصَارٌ أَوْكْرَانِيُونَ** «українські партизани», **تَمْشِيحُ الْأَنْصَارِ** «знешкодження (зачистка) партизан».

За моделлю «فُعُولٌ» у військовій термінології найчастіше утворюють ламану тривідмінкову множини імена, що позначають конкретні предмети: модель «فُعُولٌ»: **جُرْحٌ/جُرُوحٌ** «поранення»: **جُرُوحٌ نَافِذَةٌ بَلِيغَةٌ** «тяжкі наскрізні поранення», **أَصَابَ جُرُوحًا بَسِيطَةً** «завдати легких поранень»; модель «فُعَالٌ»: **نُحُومٌ** «кордон»: **نُحُومٌ** «морські кордони», **عَلَى إِمْتِدَادِ النُّحُومِ** «вздовж кордонів»; модель «فُعُولٌ» з кінцевою подвоєною літерою: **حُطوطٌ/حُطُوطٌ** «ешелон, рубіж»: **حُطُوطُ الْهَجُومِ** «бойові рубіжі», **حُطُوطٌ أَمَامِيَّةٌ** «передові рубіжі»; модель «فُعَالٌ»: **حُصُونٌ حَصِينَةٌ** «фортеця»: **حُصُونٌ حَصِينَةٌ** «неприступні фортеці», **حُصُونٌ الْعَدُوِّ** «ворожі фортеці».

Серед військових термінів арабської мови, що утворюють множини за моделлю «فُعَالٌ» переважають імена, що позначають конкретні предмети, утворені за моделями жіночого роду: модель «فُعَالَةٌ»: **نُقْطَةٌ/نُقْطَةٌ** «пост, пункт»: **نُقْطَةُ النَّقْشِ** «контрольно-пропускні пункти», **نُقْطَةُ حُدُودِيَّةٍ** «прикордонні пункти»; модель «فُعَالَةٌ»: **حَزْنَةٌ/حَزْنٌ** «магазин (для патронів)»: **حَزْنَةٌ** «магазин», **حَزْنٌ مَمْلُوءَةٌ بِالذَّخَائِرِ** «споряджені магазини».

За моделлю «أَفْعَلَةٌ» насамперед утворюють множини імена, що позначають конкретні предмети: модель «فُعَالٌ»: **أَسْلِحَةٌ/أَسْلِحَةٌ** «зброя»: **أَسْلِحَةُ الدَّمَارِ الشَّامِلِ** «зброя масового ураження», **أَسْلِحَةٌ نَوَوِيَّةٌ** «ядерна зброя»; модель «فُعَالٌ»: **عَتَادَةٌ/عَتَادَةٌ** «боєприпас»: **عَتَادَةٌ** «зберігання боєприпасів», **مُسْتَوْدَعٌ لِأَعْتِدَةِ** «склад боєприпасів».

Серед термінів, що утворюють множини за моделлю «فُعَالٌ» слід виділити:

1) імена діючого: модель «فُعِيلٌ»: **رَعَالٌ/رَعَالٌ** «взвод»: **رَعَالٌ مُضَادَّةٌ لِلدَّبَابَاتِ** «піхотні взводи», **رَعَالٌ مُضَادَّةٌ لِلدَّبَابَاتِ** «протитанкові взводи»;

2) імена, що позначають конкретні предмети: модель «فُعَالٌ»: **جِرَاحٌ/جِرَاحٌ** «поранення»: **جِرَاحٌ رَصَاصٍ** «кульові поранення», **جِرَاحٌ نَافِذَةٌ** «наскрізні поранення»; модель «فُعَالَةٌ»: **جِرَابٌ/جِرَابٌ** «багнет»: **جِرَابٌ لِيَتَادِقَ الْيَتِيَّةَ** «багнети для автоматів», **الْحَدِيدِيَّةُ صُنْعُ الْجِرَابِ** «виготовлення сучасних багнетів».

За моделлю «فُعَالٌ» найчастіше утворюють множини військові терміни, що являють собою активні дієприкметники I породи: модель «فَاعِلٌ»: **ضَبَّاطٌ/ضَبَّاطٌ** «офіцер»: **ضَبَّاطُ الْإِسْتِخَارَاتِ** «офіцери розвідки», **ضَبَّاطٌ عَلِيُونَ** «вищий офіцерський склад».

У військовій термінології арабської мови також часто зустрічаються випадки утворення двох форм множини від одного терміна. Загалом у цьому аспекті можна виділити три групи термінів: 1) терміни, обидві множини яких утворені за моделями ламаної тривідмінкової множини; 2) терміни, множини яких утворюється за моделями як правильної множини жіночого роду, так і ламаної двовідмінкової множини; 3) терміни, множини яких утворюється за моделями як правильної множини жіночого роду, так і ламаної тривідмінкової множини. Як показало проведене дослідження, термінів, обидві множини яких утворені за моделями правильної множини жіночого роду, правильної множини чоловічого роду та ламаної двовідмінкової множини у військовій термінології арабської мови не існує.

До термінів, від яких обидві множини утворюються за моделями ламаної тривідмінкової множини насамперед слід виділити імена, що позначають конкретні предмети: модель «فُعُولٌ»: **جُنُودٌ نِظَامِيُونَ** «військо, військова частина»: **جُنُودٌ** «регулярні війська», **أَجْنَادُ الْمِطْلَآتِ** «парашутно-десантні війська»; модель «فُعُولٌ»: **صُنُوفٌ/صُنُوفٌ** «ешелон»: **صُنُوفُ الْهَجُومِ** «бойові ешелони», **صُنُوفٌ أَمَامِيَّةٌ** «передові ешелони»; модель «فُعُولٌ»: **أَطْرُفٌ الْمَدْفِيعِيَّةِ** «стріляні гільзи»: **أَطْرُفٌ فَارِغَةٌ** «стріляні гільзи»; модель «فُعَالٌ»: **عَتَادَةٌ/عَتَادَةٌ** «снаряд, боєприпас»: **عَتَادَةٌ** «фугасні снаряди», **عَتَادَةُ الْإِنْجَارِ** «траєкторія польоту снарядів». Окрім того, у військовій термінології арабської мови зустрічаються випадки утворення двох множин за моделями ламаної тривідмінкової множини від активних дієприкметників I породи: **حَرَّاسٌ/حَرَّاسٌ** «вартовий»: **حَرَّاسٌ** «вартові Генерального штабу», **حَرَّاسَةٌ** «вартові Генерального штабу».

Серед термінів, множини яких утворюється за моделями як правильної множини жіночого роду, так і ламаної двовідмінкової множини, переважають імена жіночого роду, що позначають конкретний предмет за моделлю «فُعَالَةٌ»: **عَصَابَاتٌ/عَصَابَاتٌ** «групування, банда»: **عَصَابَاتٌ إِزْهَابِيَّةٌ** «терористичні групування», **نَدْمِيرُ عَصَابَاتِ الْمُرْتَرِفَةِ** «знешкодження банд найманців»; **تَحْرِيرٌ/تَحْرِيرَاتٌ** «звільнення»: **تَحْرِيرٌ** «звільнення захоплених заручників», **تَحْرِيرُ الْأَرْضِ الْمُحْتَلَّةِ** «звільнення окупованих територій»; імена місця та часу дії, утворені від чотирилітерних дієслів: **مَقَرٌّ/مَقَرٌّ** «штаб-квартира»: **مَقَرَّاتُ الْمُنْتَظَمَاتِ الْإِزْهَابِيَّةِ** «штаб-квартири терористичних організацій».

Також існують випадки утворення від одного військового терміна двох множин, одна з яких утворена за моделлю правильної множини жіночого роду, а інша – за моделями ламаної

тривідмінкової множини. Серед таких термінів найчастіше зустрічаються імена, що позначають конкретний предмет: модель «فَعَالٌ»: لَوَاءٌ /الْوَيْهُ، لَوَاءٌ/ «бригада»; «штурмові бригади», لَوَاءَاتُ الدِّفَاعِ الإِقْلِمِيِّ «бригади територіальної оборони»; модель «فَعْلَةٌ»: حُجْرَاتُ الْغَوَاصَةِ «кімната, каюта»; حُجْرَةُ /حُجْرَاتٍ، حُجْرٌ/ «каюти підводного човна»; حُجْرُ طَائِرَاتِ التَّدْرِيبِ «кабіни навчально-тренувальних літаків»; модель «فَعْلَةٌ»: جَبَهَاتٌ /جَبَاهُ، جَبَهَاتٌ/ «фронт»; «окремі фронти», مُنْفَصِلَةٌ جَبَهَاتٌ عَلَى جَمِيعِ الجَبَاهِ «на всіх фронтах».

Висновки. У результаті дослідження граматичної категорії множини арабської мови на матеріалі військової термінології (214 термінів) ми розробили рейтинг різних видів множин за їх продуктивністю: I місце – правильна множина жіночого роду (29,3%), II місце – ламана двовідмінкова множина (25,6%), III місце – ламана тривідмінкова множина (24,2%), IV місце – правильна множина чоловічого роду (16,7%), V місце – ламана одновідмінкова множина (4,2%).

У процесі експерименту для отримання більш точних результатів усі військові терміни ми розділили на: іменники; масдари (віддієслівні іменники); активні дієприкметники; пасивні дієприкметники; субстантивовані прикметники; імена, що позначають конкретні предмети; імена діючого; імена місця та часу дії; імена знарядь та інструментів; іншомовні запозичення.

Досліджуючи ламану множину, ми визначили найпродуктивніші моделі утворення для кожного з її видів: مَفَاعٌ، فَعْلَى، فَعَالًا (ламана одновідмінкова множина); فَعَالِلٌ، فَعَالِلٌ، فَعَالِلٌ (ламана двовідмінкова множина); فَعُولٌ أُنْفَعَالٌ، فَعُولٌ، أُنْفَعَالٌ، فَعُولٌ، فَعُولٌ (ламана тривідмінкова множина).

Проведене дослідження показало, що масдари утворюють множину лише за моделлю правильної множини жіночого роду, при цьому найчастіше множина утворюється від масдарів II, III та VIII породи. Від масдарів I, V, VI та IX породи множина взагалі не утворюється.

Активні дієприкметники утворюють множину за моделями як правильної, так і ламаної множини. Однак, за моделями ламаної множини утворюється множина від активних дієприкметників лише I породи. За моделлю правильної множини жіночого роду утворюється множина від активних дієприкметників I, II та III породи. Що ж стосується правильної множини чоловічого роду, то вона виявилась продуктивною для активних дієприкметників I, II, III, V та VIII породи. Від активних дієприкметників IV, VI, VII, IX та X породи множина не утворюється.

Пасивні дієприкметники утворюють множину за моделями ламаної двовідмінкової множини, а також правильної множини чоловічого та жіночого родів. За моделями ламаної двовідмінкової множини утворюється множина від пасивних дієприкметників лише I породи, а за моделями правильної множини – від I та II породи. Пасивні дієприкметники усіх інших порід не утворюють множину за жодною із вищеперахованих моделей.

Субстантивовані прикметники, тобто ті, що перейшли до класу іменника, втративши власні ознаки, утворюють множину лише за моделлю правильної множини чоловічого роду.

Імена, що позначають конкретні предмети утворюють множину за всіма моделями, окрім правильної множини чоловічого роду. Від імен, що позначають конкретні предмети, утворених

за моделями فَعْلٌ، فَعْلٌ та فَعْلٌ найчастіше утворюється ламана тривідмінкова множина; від імен, що позначають конкретні предмети, утворених за моделями فَعَالَةٌ та فَعَالَةٌ – ламана двовідмінкова множина; від імен, що позначають конкретні предмети, утворених за моделлю فَعْلَةٌ – ламана одновідмінкова множина. Правильна множина жіночого роду виявилась продуктивною для імен, що позначають конкретні предмети, утворених за моделями فَعْلَةٌ، فَعْلَةٌ، فَعْلَةٌ.

Імена діючого (модель فَعِيلٌ) утворюють лише ламану множину, а імена діючого (модель فَعَالَةٌ / فَعَالٌ) – лише правильну множину. Загалом же від імен діючого у більшості випадків утворюється множина за моделями ламаної двовідмінкової множини.

Імена місця та часу дії найчастіше утворюють множину за моделями ламаної двовідмінкової множини. Існують поодинокі випадки утворення ламаної одновідмінкової множини від імен місця та часу дії, утворених за моделлю مَفْعَى. За моделями правильної множини чоловічого та жіночого родів, а також ламаної тривідмінкової множини імена місця та часу дії множину не утворюють.

Імена знарядь та інструментів утворюють множину лише за моделями ламаної двовідмінкової множини.

Іншомовні запозичення утворюють множину за моделями правильної множини жіночого роду та ламаної двовідмінкової множини. За моделлю правильної множини жіночого роду найчастіше утворюється множина від запозичень з французької, перської та латини, а за моделями ламаної двовідмінкової множини – з перської та грецької.

Література:

- Бурик К. Ю. Двовідмінкові імена арабської класичної мови у системі відмінювання субстантивів. *Сходознавство*. 2008. № 44. С. 3–12.
- Бурик К. Ю. Моделі арабської ламаної множини, що не допускають нунації. *Спадщина Омеляна Прицака і сучасні гуманітарні науки: матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 28-30 трав. 2008 р.* Київ, 2008. С. 24–30.
- Хамрай О. О. До можливості співвіднесення моделей арабської ламаної множини з іменними класами. *Східний світ*. 2004. № 1. С. 154–159.
- Alsoudi O. M. A. A. The Broken Plural in Arabic. *English Linguistics Research*. 2023. Vol. 12, No. 1. P. 22–30. DOI: <https://doi.org/10.5430/elr.v12n1p22>.
- Dawdy-Hesterberg L. G., Pierrehumbert J. B. Learnability and generalisation of Arabic broken plural nouns. *Language, Cognition and Neuroscience*. 2014. Vol. 29, No. 10. P. 1268–1282. DOI: <https://doi.org/10.1080/23273798.2014.899377>.
- Jarrah M., Abdulazeez J., Alkhwaja L. The position of the broken plural in the grammar: Rural Jordanian Arabic as a case study. *Lingua*. 2022. Vol. 265. P. 103–165. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103165>.
- Himmah, A., Wahyudi, R. A contrastive analysis of Arabic and English noun plural markers. *Journal of Linguistics and Education*. 2014. Vol. 4, No. 2. P. 72–87. URL: https://www.researchgate.net/publication/282664244_A_CONTRASTIVE_ANALYSIS_OF_ARABIC_AND_ENGLISH_NOUN_PLURAL_MARKERS (last accessed: 07.05.2024).

8. Kamel M. A. J. Pluralization in Arabic and English: A Contrastive Study. *Journal of contemporary English studies*. 2023. Vol. 1, No. 1. P. 65–85. URL: <https://eej.iunajaf.edu.iq/index.php/jces/article/view/12/9> (last accessed: 28.04.2024).

Statsyuk R. The category of the plural in the Arabic language: features of creation and utilization (on the basis of military terminology data)

Summary. The article examines the problem of the grammatical category of the plural in the Arabic language by using the examples from military terminology. The choice of using the military terminology data (214 terms) is based upon the fact that this terminosphere is developing quite dynamically, and therefore reflects all the changes occurring in the language environment. As a result of the analysis of this terminological layer, in addition to the plural types traditionally recognized by all scientists (regular and broken), we managed to single out and examine the broken single-case plural, which does not change in accordance to the case, losing the ending tanween emphasis when used in a definite state. Researching the peculiarities of the functioning of the plural in the Arabic language, particularly in the formation of phrases, it was established that the terms used in the form of the sound masculine plural, acting as the first member of the ezafe construction, lose the final letter ن. On the basis of the conducted experiment, we singled out

three pairs of models that proved to be productive in the formation of two plurals from one term and proved that terms, both plurals of which are formed according to the models of the sound feminine plural, the sound masculine plural and the broken two-case plural in the military terminology of the Arabic language do not exist. The results of the research allowed us to compile a rating of plurals: 1st place – sound feminine plural (29.3%), 2nd place – broken two-case plural (25.6%), 3rd place – broken three-case plural (24.2%), 4th place – sound masculine plural (16.7%), 5th place – broken single-case plural (4.2%). In the process of analyzing the broken plural, we determined the most efficient formation models for each of its types: فَعَالًا، فَعَالِيلٌ، مَفَاعٍ، مَفَاعٍ، فَعَالًا (broken single-case plural); فَعَالًا، فَعَالِيلٌ، فَعَالًا، فَعَالًا، فَعَالًا (broken two-case plural); أَفْعَالٌ، أَفْعَالٌ، أَفْعَالٌ، أَفْعَالٌ (broken three-case plural). We were also able to establish the models according to which each part of the Arabic language forms a plural.

Key words: Arabic language, military terminology, regular plural, broken plural.